

<https://doi.org/10.22364/lviz.115.07>

JAUNO VĒSTURNIEKU ZINĀTNISKIE
LASĪJUMI VII. ATSKATS UZ SEPTIŅOS GADOS
PAVEIKTO (2015–2021)

Alberts Rokpelnis

Mg. hist., doktora grāda pretendents, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija; vēsturnieks, Valmieras muzejs

2021. gada 12.–13. novembrī tiešsaistē notika starptautiskā konference “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi VII” (*The Scholarly Readings of Young Historians VII*). To rīkoja Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts (LU LVI) un Valmieras muzejs sadarbībā ar Vītauta Dižā Universitāti Kauņā, Lietuvas vēstures institūtu un Tartu Universitātes Vēstures un arheoloģijas institūtu. Šādas konferences ietvaros jau septīto reizi tikās vēstures un saistīto zinātņu studenti un jaunie pētnieki, lai prezentētu starpdisciplinārus pētījumus un diskutētu ar pieredzējušiem kolēģiem.

Lai gan Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi tiek rīkoti jau septīto reizi, tieši pēdējie divi gadi ir nesuši vislielākās pārmaiņas un izaicinājumus. Pirmkārt, jau otro gadu konferencei ir starptautisks tvērums. Tajā piedalās ne tikai Latvijas augstskolu studenti, bet arī pārstāvji no Lietuvas un Igaunijas. Otrkārt, Covid-19 radīto ierobežojumu dēļ jau divas reizes tā notikusi tiešsaistē. Atskatoties uz konferenci šajā trauksmainajā un neskaidrību pilnajā laikā, jānovērtē ne tikai pagājušais gads, bet līdzšinējais veikums kopumā. Līdz ar to jāiezīmē arī iespējamās nākotnes perspektīvas.

Konferences “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi VII” divu dienu programmā bija sešas sekcijas, no tām pirmās divas norisa angļu valodā. Referēja studenti un doktora grāda pretendenti (divi no Latvijas, septiņi no Lietuvas un viens no Igaunijas). Pirmās dienas rīta daļā notika virtuāla rakstu krājuma “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi VI” atvēršana. Tas bija uzticēts krājuma sastādītājam PhD Kristīnei Beķerei. Izdevumā,¹ kas pieejams gan elektroniski Valmieras

¹ Līdz šim izdoti jau seši rakstu krājumi.

muzeja mājaslapā un LU Repozitorijā, gan drukātā formātā, apkopoti 11 anonīmi recenzēti raksti. Tie sagatavoti, balstoties uz iepriekšējās konferences referātiem. Pirmajā sekcijā, ko vadīja viduslaiku pētniece Dr. hist. Eva Eihmane, tika nolasīti četri referāti, tostarp par Livonijas kara kā Dieva soda interpretāciju Baltazara Rusova hronikā² un muižu izpētes problemātiku Igaunijā.³ Savukārt otrās sekcijas seši referāti bija veltīti jaunāko laiku vēsturei, piemēram, Lietuvas neatkarības deklarācijas pieņemšanai 1918. gadā,⁴ kā arī sieviešu lomai mūsdienu karadarbībā.⁵ Šo sekciju vadīja PhD Kristīne Beķere. Konferences pirmā diena noslēdzās ar sekciju latviešu valodā. LU docenta Dr. hist. Mārtiņa Mintaura un profesora Dr. hist. Andra Levāna vadībā četru referātu ietvaros studenti analizēja materiālo un nemateriālo kultūras mantojumu, tā interpretāciju un atspoguļojumu Latvijas muzejos mūsdienās.⁶

Konferences otrā diena sākās ar ceturto sekciju, kas tika veltīta jauno laiku vēstures problemātikai. To vadīja pieredzējušie jauno laiku pētnieki – Dr. hist. Anita Čerpinska un LU LVI direktors Dr. hist. profesors Gvido Straube. Sešu referātu hronoloģiskais ietvars bija plašs, no 15. līdz 18. gadsimtam, tostarp tika analizēts jautājums par viduslaiku Livonijas naudas sistēmu 15.–16. gadsimtā,⁷ bet sesijas nobeigumā tika aplūkota tirdzniecība 18. gadsimta Rīgā.⁸ Konferences piektajā sekcijā Mg. hist. Gintas Ievas Bikšes vadībā referēja četri 20. gadsimta starpkaru perioda vēstures pētnieki. Pētījumu centrā bija sabiedrisko organizāciju darbība,⁹ kā arī personības.¹⁰ Pēdējā konferences sekcijā tika apskatīts plašs 20. gadsimta vēstures tēmu loks, sākot ar jautājumu par

² Beāte Orlova. Interpretation of the Livonian War as God's Punishment in Balthasar Russow's "Chronica der Provinz Lyfflandt" (1578–1584).

³ Elis Pärn. The Forgotten Wooden Manor Houses of Baltic German Nobility and Its Research Perspectives. The Architectural Handbooks and Tractates in Estonia during the time period 1700–1850.

⁴ Dominykas Jusky, Rasa Zozaitė. Declaration of Independence of Lithuania and Belarus in 1918: A comparative analysis.

⁵ Mīglē Lapēnaitē. Women's roles in armed conflicts: past and present.

⁶ Rūta Bruževica. Hanzas vēsture Latvijas muzejos kopš 1991. gada.

⁷ Marina Solovjova. Naudas sistēma viduslaiku Livonijā (15.–16. gs. vid.): strīdu objekts vai zemju saliedēšanas līdzeklis?

⁸ Jānis Stepiņš. Anglu tirgotāju darbības ierobežojumi Rīgā 18. gadsimtā.

⁹ Zane Rozīte. Latvijas akadēmiski izglīto to sieviešu apvienība: Sabiedriski-tiesiskās komisijas darbības piemērs (1929–1940).

¹⁰ Mīlana Drugoveiko. Konstantīna Jezovītova (1893–1946) darbības atspoguļojums Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumentos.

1939. gadā internētajiem poļu karavīriem Liepājā¹¹ līdz Latvijas robežsardzes darbības atjaunošanai un problēmām 20. gs. 90. gados.¹² Sarežģītais uzdevums vadīt šo sekciju un tās diskusiju tika uzticēts LU LVI pētniekam Dr. hist. Uldim Neiburgam.

Vērtējot konferences programmu kopumā, jāatzīst, ka atšķirībā no citiem gadiem 2021. gadā nebija pārstāvēti arheoloģijas pētījumi. Iespējams, tas saistīts ar pēdējos gados kopumā sarūkošo arheoloģijas studentu skaitu LU Vēstures un filozofijas fakultātē (VFF). Arheologiem, protams, ir arī citas publicitātes iespējas tematiskajās konferencēs. Turpretī ar viduslaiku Livonijas laika posmu saistīti jautājumi šoreiz bija daudz plašāk pārstāvēti nekā citkārt. Tas parāda šīs konferences specifiku – neizvirzot konkrētu tēmas ietvaru, ikreiz tās saturs var būt pilnīgi atšķirīgs.

Konferences kvalitātes uzturēšanai tematiskā daudzveidība ir būtisks aspekts, tomēr to nedrīkstētu atstāt pašplūsmā, jo tas tieši ietekmē arī dalībnieku skaitu. Tomēr tēmu loks, piemēram, plašāku interesi raisošais 20. gadsimts, nekad netiek ierobežots vai limitēts.

Potenciālo dalībnieku piesaistīšana ir atbildīgs un nepārtraukts rīkotāju darba uzdevums. Šajā aspektā ļoti būtiska ir arī mācību iestāžu, īpaši LU VFF mācībspēku aktivitāte, motivējot studentus piedalīties un attīstīt savas akadēmiskās prasmes. Jāatzīst, ka šobrīd Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi vairs nav vienīgā vēstures studentu konference Latvijā, līdz ar to dalībnieku atlases un satura veidošanas uzdevums kļūst vēl atbildīgāks. Piemēram, līdzīgas konferences rīko LU Vēstures un filozofijas fakultāte, tiesa, tikai saviem studentiem. Zinātnisku konferenci “Jauno pētnieku diena” jau otro gadu organizē arī LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. Arī tajā aicināti piedalīties humanitāro un sociālo zinātņu doktoranti un grāda pretendenti bez noteikta pētniecības tēmu ierobežojuma. Protams, katrā augstskolā ir savas iekšējās studentu konferences, pētījumu programmu atskaites konferences, projektu noslēguma konferences u. tml., bet lielākoties tām visām ir ierobežotas dalības iespējas. Turpretī “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi” līdz šim savu nišu spējuši noturēt tādēļ, ka tēmu loks nav ierobežots un dalība joprojām ir bez maksas. Arī tādēļ, ka piedalīties tiek aicināti ne tikai doktoranti un zinātniskā grāda pretendenti, bet arī bakalaura grādu ieguvušie, maģistranti un maģistri.

¹¹ Kristiāna Višņakova. Poļu internēto karavīru ikdienu Latvijā 1939.–1940. gadā: Liepājas internēto instruktoru un kareivju nometnes piemērs.

¹² Viesturs Rasnācis. Ieskats 1. Valmieras robežsargu bataljona darbībā no 1991. līdz 1994. gadam.

KĀ SĀKĀS ZINĀTNISKIE LASĪJUMI VALMIERĀ?

Nedaudz ieskatoties vēsturē, jāatzīmē, ka ideja par *jauno vēsturnieku* kopīgu platformu nav pilnīgi jauna un unikāla. Kā mūsu pirmā rakstu krājuma ievadrakstā norāda viena no konferences rīkošanas idejas autorēm arheoloģe Dr. hist. Viktorija Bebre, šī nav pirmā reize, kad Latvijā aizsākas *jauno vēsturnieku* konferences. Pirmoreiz šāda prakse tika aizsākta jau 1979. gadā un turpinājās desmit gadus. Toreiz Latvijas PSR Vēstures institūta paspārnē Rīgā sāka darboties institūta jauno pētnieku konference. Arī tolaik tika izdoti referātu tēžu krājumi un, līdzīgi kā mūsdienās, sestajā rīkošanas gadā konferencei pievienojās arī igauņu pētnieki.¹³ Būtiska atšķirība ir tā, ka 20. gs. 80. gados jauno vēsturnieku konferences tēzes publicēja krievu valodā, bet tagad pētniekiem ir iespēja publicēties latviešu vai angļu valodā.

2015. gadā Valmieras muzejs uzsāka sadarbību ar LU LVI. Institūta direktors Dr. hist. Guntis Zemītis atbalstīja mūsu ieceri rīkot konferenci topošiem zinātniekiem kā *platformu*, kas savu faktisko darbības vietu izvēlas ārpus Rīgas, tā popularizējot vēstures zinātņi reģionos. Tika izveidota konferences programmas darba grupa, ko vadīja divi koordinatori: no LU LVI puses tā bija zinātniskā sekretāre, arheoloģe Dr. hist. Viktorija Bebre, no Valmieras muzeja puses – muzeja vēsturnieks Mg. hist. Alberts Rokpelnis. Šāda prakse, arī mainoties LU LVI zinātniskajām sekretārēm, saglabāta joprojām. Pirmā konference Valmieras muzejā notika 2015. gada 26. novembrī. Sākotnēji studentu atsauce nebija prognozējama, tomēr jauno pētnieku interese izrādījās liela, tāpēc nolēmām sadarbību turpināt. Septiņos gados kopumā nolasīti 149 referāti, no kuriem publicēšanai sagatavoti 79. Neliels kritums dalībnieku skaita ziņā bija novērojams 2017. gadā, toties tam sekojošajos gados šis rādītājs ir audzis. Referentu skaita pieaugums saistīts arī ar sadarbības uzsākšanu ar igauņu un lietuviešu pētniekiem. Konferencē nolasīto referātu skaitam ir tendence pieaugt, īpaši attālinātā darba režīmā. Pārejot tiešsaistes režīmā, nācās mainīt darba kārtību. Lai izvairītos no auditorijas sadrumstalotības, ko rada paralēlas virtuālās telpas (tas ir novērots citās tiešsaistes konferencēs), esam pārgājuši uz divu dienu programmu vienā virtuālajā telpā ar publisku tiešraidī. Rīkotāju ieskatā tādā veidā interesentiem nav vairs jāizšķiras, kuru sekciju apmeklēt, jo viss notiek secīgi.

¹³ Bebre, Viktorija. Atskats jauno vēsturnieku konferenču vēsturē. No: *Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi I*. Rīga: LU LVI, 2015, 11.–12. lpp.

Referātu un rakstu kopskaits pa gadiem: 2015. gadā 19 referāti, no tiem 10 publicēti krājumā; 2016. gadā 18 referāti, no tiem 10 publicēti krājumā; 2017. gadā 15 referāti, no tiem 9 publicēti krājumā; 2018. gadā 23 referāti, no tiem 10 publicēti krājumā; 2019. gadā 22 referāti, no tiem 10 publicēti krājumā; 2020. gadā 24 referāti (t. sk. 9 angļu val.), no tiem 11 (t. sk. 4 angļu val.) publicēti krājumā; 2021. gadā 28 referāti (t. sk. 10 angļu val.); šobrīd tiek sagatavoti publicēšanai 19 (t. sk. 6 angļu val.).

KONFERENCES PAMATPRINCIPI

Sadarbības sākumā tika formulēti vairāki konferences satura pamatprincipi, kas ir spēkā joprojām: pirmkārt, referātu tēmu loks netiek ierobežots; otrkārt, sekciju un diskusiju vadītāji ir pieredzējuši vēsturnieki, ja iespējams, konkrēto tēmu vai laika posmu pētnieki. Treškārt, uz referātu bāzes tiek izdots anonīmi recenzēts rakstu krājums.

Pirmkārt, konferencei ir jākalpo par platformu ikvienam studentam, augstskolas absolventam vai grāda pretendētājam, kurš spēj argumentēt sava izpētes jautājuma aktualitāti un to, ka tas ir būtisks Latvijas vai Baltijas vēstures izziņāšanā, neatkarīgi no aplūkotā laika posma un izvēlētas izpētes metodoloģijas. Starpdisciplinārie vēstures pētījumi paver iespēju konferencē piedalīties dažādu augstskolu un nozaru pētniekiem. Līdz šim līdzās vēsturniekiem ar saviem pētījumiem dalījušies mākslas, mūzikas, valodniecības u. c. nozaru pārstāvji. *Jaunie vēsturnieki* – jēdziens, kas apzīmē nevis vecumu, bet statusu, respektīvi, ikviens studējošais vai grāda pretendents neatkarīgi no vecuma vai pārstāvētās mācību iestādes. Netiek aicināti piedalīties bakalaura līmeņa studenti, bet primāri priekšroka tiek dota absolventiem, maģistrantiem, doktorantiem un doktora grāda pretendentiem.

Līdzās Latvijas Universitātei konferencē ir tikušas pārstāvētas arī citas lielākās Latvijas augstskolas, kā Latvijas Kultūras akadēmija, Latvijas Mākslas akadēmija, Daugavpils Universitāte, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija u. c. Daļa no konferenču dalībniekiem šo gadu gaitā ir kļuvuši par šo mācību iestāžu zinātniskajiem asistentiem un mācībspēkiem. Konferencei jākalpo par atspēriena punktu, lai pētnieku iedrošinātu un motivētu tālākiem pētījumiem. Vienlaikus pastāv arī iespēja *augt* no konferences dalībnieka par sekcijas vadītāju un konferences rīkotāju.

Jāatzīmē, ka daļa dalībnieku savu profesionālo darbu un izpēti veic vadošajos valsts, pašvaldību un privātajos muzejos. Tie ir pētnieki,



Rakstu krājuma “Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi” pirmie trīs sējumi

The first three volumes of the collection of articles *The Scholarly Readings of Young Historians*.

Foto/Photo: Arta Rozīte, 2019

kuri studijas ir beiguši vai joprojām turpina iegūt augstāku zinātnisko kvalifikāciju. Tādā veidā konferencē ir pārstāvēti arī valsts un pašvaldību muzeji, kā, piemēram, Latvijas Nacionālais vēstures muzejs, Latvijas Kara muzejs, Latvijas Okupācijas muzejs, Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs, arī reģionu muzeji. Dalībnieku vidū bijuši arī Latvijas Nacionālā arhīva (LNA) darbinieki. Iestāžu sadarbība ne tikai veicina daudzveidīgu vēstures avotu izpēti, bet arī tos popularizē. Kopdarbībā LNA piedalās kā pirmavotu, dokumentārā matojuma glabātājs, LU LVI kā zinātniskās pētniecības institūcija, bet muzeji ne tikai kā materiālā kultūras mantojuma izpētes vieta, bet arī kā telpa, kurā ar vēsturi *satiekas* apmeklētājs. Organizatoru uzdevums vienmēr ir bijis aicināt vadošos vēstures pētniekus vadīt sekcijas. Tā mēģināts panākt, lai vadītājs nebūtu tikai programmas pieteicējs un konferences laika plāna kontrolieris, bet spētu arī organizēt kvalitatīvu, kompetentu diskusiju starp referentiem un auditoriju.

Konferences plašais tēmu loks sniedz klausītājiem daudzveidīgu saturu gan hronoloģiskā tvērumā, gan avotu dažādībā. Ir pētnieki, kas laika gaitā, vadoties pēc saviem doktorantūras studiju ietvaros izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem, piedāvā līdzīgas tematikas referātus. Piemēram, Edgars Plētiens ir vairākkārt referējis par viduslaiku Livonijas pilsētām, bet Ginta Ieva Bikše – par jautājumiem, kas saistīti ar latviešu darbību Spānijā revolūcijas laikā 20. gs. 30. gados. Tāpat Mārcis Kalniņš vairākkārt referējis par arheoloģiskās izpētes gaitu Riņņu kalnā pie Burtnieku ezera, savukārt Kaspars Strods jau vairākus gadus ir pievērsies 20. gs. starpkaru posma noziedzības pētniecībai Latgalē.

Otrkārt, sekciju un diskusiju vadītāji tiek pieaicināti no LU LVI, LNA, LU VFF un citām institūcijām. Viņi piedalās brīvprātīgi, tā veicinot studentu un topošo kolēģu izaugsmi. Konferences zinātnisko pusi nodrošina ik gadu no jauna izveidota zinātniskā komisija. Daļa ekspertu piedalās katru gadu, citus piesaistām noteiktās sekcijās. Tālāk uzskaitīti visi bijušie un esošie zinātniskās komisijas locekļi dalības uzskāšanas secībā:

Viktorija Bebre, Ilze Boldāne-Zeļenkova, Anita Čerpinska, Eva Eihmane, Rūdolfs Brūzis, Edvīns Evarts, Ilgvars Butulis, Guntis Zemītis, Kristīne Beķere, Uldis Neiburgs, Mati Laurs (*Mati Laur*), Laurīns Kurila (*Laurynas Kurila*), Rasa Račūnaite-Paužoliene (*Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė*), Ginta Ieva Bikše. Atsevišķas sekcijas iepriekšējās konferencēs vadījuši arī Gatis Krūmiņš, Tālis Pumpuriņš, Jānis Kudiņš, Kristīne Ante, Ēriks Jēkabsons, Kaspars Zellis, Jānis Šiliņš, Daina Bleiere, Andrejs Gusačenko, Mārtiņš Mintaurs, Andris Levāns.

Treškārt, katru gadu tiek laists klajā anonīmi recenzēts zinātnisko rakstu krājums. Visi krājumi izdoti LU Akadēmiskajā apgādā. Kopš 2018. gada tie iznāk vienotā Baibas Lazdiņas radītā noformējumā. Publikācija ir iespēja katram dalībniekam ne tikai apobēt savu pētījumu auditorijā, bet arī iegūt pieredzi zinātniskas publikācijas sagatavošanā. Vienam tā var būt iespēja attīstīt savas pirmās akadēmiskās prasmes, citam šāda publikācija nepieciešama ceļā uz doktora disertāciju. Līdz ar to topošie zinātnieki savus pētījumus iznes ārpus konferences, saglabājot elektroniskā un drukātā izdevumā.¹⁴ Recenzentu darbu kā zinātniska institūcija organizē LU LVI kā daļu no sadarbības līguma.

¹⁴ Visi rakstu krājumi ir pieejami Latvijas Universitātes Repoitorijā *DSpace* vai vietnē *valmierasmuzejs.lv.*, savukārt drukātā formātā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.

Līdz šim konferences organizēšana un rakstu krājuma izdošana ir bijusi iespējama, pateicoties LU LVI un Valmieras pilsētas pašvaldības Valmieras muzeja piešķirtajiem līdzekļiem. Iepriekšējos gados atbalstu esam saņēmuši no Richarda Zariņa fonda, Latvijas Universitātes fonda. Konferences sestais rakstu krājums 2021. gadā tika izdots “Letonikas” projekta “Latvijas vēsture: kultūrvēsturiskā vide un sociālpolitiskās norises Baltijas jūras reģiona kontekstā” ietvaros. Krājuma sagatavošanu un izdošanu finansēja Izglītības un zinātnes ministrijas finansētā Valsts pētījumu programma “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai”, projekts “Indivīda, sabiedrības un valsts mijiedarbība kopējā Latvijas vēstures procesā: vērtību konflikti un kopīgu vērtību veidošanās vēsturiskos lūzumu punktos” (Nr. VPP-IZM-2018/1-0018).

LU LVI sadarbība ar Valmieras muzeju turpinās, veicinot vēstures izpēti un popularizēšanu. Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi Valmieras muzejā plānoti arī 2022. gada novembrī. Vadoties pēc pandēmijas laikā gūtās pieredzes, iespējams, ka lasījumi notiks daļēji klātienē, daļēji attālināti.

THE SCHOLARLY READINGS OF YOUNG HISTORIANS VII.
AN INSIGHT INTO THE SEVEN YEARS OF CONFERENCES
(2015–2021)

Summary

On 12–13 November 2021, an international conference “The Scholarly Readings of Young Historians VII” was held online. It was organised by the Institute of Latvian History of the University of Latvia (ILH UL) and Valmiera Museum in co-operation with Vytautas Magnus University in Kaunas, Lithuanian Institute of History, and Institute of History and Archaeology of the University of Tartu. This was the seventh time that young researchers of history met in this forum to present their findings and discuss them with experienced colleagues. The conference traditionally takes place in Valmiera Museum, however, the COVID-19 challenges of the recent years have forced the conference to change its format into an on-line one.

Co-operation between IHL UL and Valmiera Museum is taking place for the eighth year in a row. The leitmotif of the conference is to serve as an open platform for future historians and students of other disciplines who focus on issues related to Latvia's history. It allows achieving chronological and thematic diversity of presentations. In such conference format altogether 149 presentations

have been delivered so far. Of these, 79 have been published in blind peer-reviewed collections. Apart from history, the range of covered topics in disciplines such as archaeology, history of art, linguistics, and musicology each year ensures the diversity of the conference programme, from conclusions drawn during the archaeological research of Stone Age settlements in Latvia, through Livonia and medieval towns, the history of manors, war and the history of warfare, to studies of 20th century personalities and processes, etc. The participants of the conference are students and graduates of major Latvian universities, young researchers from Latvian museums, research assistants at research institutes, and even scholars who have already become university lecturers.

There is a reason to hope that common efforts across the institutional and disciplinary boundaries help to develop the historical science in Latvia. The fact that the conference takes place in Valmiera Museum allows the public from outside the capital, too, to follow the latest developments in research. The cooperation launched with history research institutions in Lithuania and Estonia in 2020 gives the conference an international scope and at the same time underlines the points of intersection in the history of the Baltic States.

© 2022 Alberts Rokpelis.

Latvijas Universitāte

Raksts publicēts brīvpieejā

saskaņā ar Creative Commons

Attiecinājuma-Nekomerciāls 4.0 Starptautisko

licenci (CC BY-NC 4.0)

This is an open access article licensed

under the Creative Commons Attribution 4.0

International License (CC BY-NC 4.0)

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).